

УДК 355.098.(477)

DOI: 10.33099/2707-1383-2019-33-3-74-83

*Фролов С.М., кандидат історичних наук,
начальник науково-дослідної лабораторії
кафедри Військово-Морських Сил Національного
університету оборони України імені
Івана Черняхівського (м. Київ)*

**СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК У ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛАХ
ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ОКРЕМОГО ЗАГОНУ БОРОТЬБИ
З ПІДВОДНИМИ ДИВЕРСІЙНИМИ СИЛАМИ
(2001-2018)**

У статті розглянуто процес створення та розвитку окремого загону боротьби з підводними диверсійними силами та засобами Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Визначено основні історичні періоди та висвітлено призначення, основні завдання, а також досвід застосування окремого загону боротьби з підводними диверсійними силами та засобами Військово-Морських Сил Збройних Сил України в мирний час та під час антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей.

Ключові слова: *окремий загін боротьби з підводними диверсійними силами та засобами Військово-Морських Сил Збройних Сил України, етапи створення та розвитку, основні завдання, антипіратська операція, антитерористична операція, операція Об'єднаних сил, військова розвідка, протипідводно-диверсійне забезпечення.*

У сучасних умовах одним із пріоритетних і актуальних питань у справі розбудови Збройних Сил України є розвиток частин спеціального призначення Військово-Морських Сил Збройних Сил України (далі — ВМС

ЗС України), що мають зайняти гідне місце у структурах національного флоту. Актуальність даної теми обумовлюється необхідністю вивчення вітчизняного історичного досвіду становлення і розвитку частин боротьби з підводними диверсійними силами та засобами противника, що стане підґрунтям для пошуку оптимальних шляхів подальшого будівництва ВМС ЗС України. На цей час існує певне протиріччя у практичній діяльності щодо розвитку частин боротьби з підводними диверсійними силами та засобами ВМС ЗС України, що полягає, з одного боку, у вирішенні питань реформування частин спеціальної розвідки та неврахування існуючого вітчизняного історичного досвіду, з іншого боку.

Тому автор **ставить за мету** визначити основні етапи створення та розвитку окремого загону боротьби з підводними диверсійними силами та засобами (далі — озаг БПДСЗ) ВМС ЗС України та висвітлити основні завдання та досвід застосування на кожному з етапів. Акцентується увага саме на участі в антитерористичній операції на території Донецької та Луганської областей.

Аналіз наявної літератури та джерел дав змогу встановити, що першим етапом становлення та розвитку озаг БПДСЗ ВМС ЗС України можна вважати 2001–2014 роки. Саме 30 жовтня 2001 року у місті Севастополі відповідно до директиви Міністерства оборони України у складі ВМС ЗС України було сформовано окремий загін боротьби з підводно-диверсійними силами та засобами (військова частина А0702). На нього покладалися такі завдання:

- охорона військово-морської бази (Севастополь);
- протидія диверсіям, тероризму та піратству;
- пошук і знищення диверсійних баз і схованок, засобів радіоелектронної розвідки, захист акваторій, кораблів та місць їх стоянок, гідротехнічних та інших споруд;
- ліквідація диверсійно-розвідувальних груп;
- захоплення і звільнення кораблів та інших об'єктів;
- забезпечення операцій інших силових відомств;
- пошук і знешкодження мін, перевірка стану охорони важливих державних об'єктів;

• участь у миротворчих операціях [1]. Зазначені завдання відпрацьовувалися під час заходів бойової підготовки військової частини, де особовий склад частини виконував навчально-бойові завдання з боротьби з диверсійними силами і засобами умовного противника, ведення розвідки, охорони об'єктів. Заходи проходили на об'єктах в умовах реальної протидії, але, незважаючи на це, групи завжди виконували свої завдання і отримували відмінні і добрі оцінки від командування ВМС ЗС України.

Військовослужбовці загону брали активну участь у багатьох міжнародних навчаннях, таких як: “Сі Бриз” (англ. SeaBreeze exercise): 2002, 2007, 2008, 2010, 2011, 2012, 2013 рр., “Кооператив партнер — 2003” (англ. Cooperative partner) та ін [2; 3; 4; 5].

Водночас підрозділи загону брали безпосередню участь в антитерористичній та антипіратських операціях. Так, доглядові команди озаг бПДСЗ ВМС ЗС України проводили опитування, а за необхідності оглядові дії щодо цивільних суден в антитерористичній операції “Активні Зусилля” (англ. Active Endeavour) у травні та грудні 2007 р., а також в антипірат-

ських операціях “Океанський щит” (англ. NATO Ocean Shield) у 2013 р., та ЄС “Аталанта” (англ. EU NAVFOR ATALANTA) у 2014 р. [6; 7; 8].

Автор пропонує розглянути завдання, що виконували підрозділи озаг бПДСЗ ВМС ЗС України під час участі в антипіратській операції “Океанський щит” для врахування цього досвіду у сучасних умовах. Як відомо, в період з 2013 по 2014 рік відповідно до положень Річної національної програми співробітництва Україна-НАТО на 2013 рік, затвердженої Указом Президента № 371/2013 від 5 липня 2013 року, до операції НАТО “Океанський щит”, направленої на боротьбу з сомалійськими піратами в Аденській затоці та вздовж берегів Африканського рогу, був визначений та введений у склад національного контингенту підрозділ СпП ВМС ЗС України у складі 12 осіб зі штатною зброєю, екіпіровкою та відповідним спеціальним обладнанням.

Під час зазначеної операції озаг бПДСЗ ВМС ЗС України застосовували як доглядову (штурмову) команду для перевірки (взяття під озброєний контроль) суден та їх екіпажів на наявність ознак піратської діяльності, а

також посилення охорони та оборони корабля під час стоянки в іноземних портах. Варто зазначити, що доглядова команда (партія) — це тактичний підрозділ, завданням якого є взяття під контроль визначеного підозрюваного судна з метою огляду та перевірки його екіпажу і вантажу.

Залучення цього підрозділу в операції НАТО “Океанський щит” здійснювалося за трьома основними етапами: підготовка до залучення в операції та входження до складу національного контингенту; виконання бойових (спеціальних) завдань у складі національного контингенту; вихід зі складу національного контингенту та повернення до пункту постійної дислокації. Під час операції підрозділ виконував такі основні завдання: проведення “дружніх” підходів до цивільних суден з метою збору інформації про наявність піратської активності в районі виконання завдань; проведення доглядів підозрілих суден на наявність ознак піратської діяльності (перевірка екіпажу, вантажу та обладнання судна); взяття під озброєний контроль суден та їх екіпажів (у випадку виявлення ознак піратської діяльності).

Крім зазначених, додатковими завданнями були: забезпечення безпеки корабля шляхом протидиверсійних оглядів підводної частини корпусу та несення спеціального чергування (посилення постів охорони корабля) під час стоянки в іноземних портах; проведення спільних навчань (тренувань) по проведенню доглядових операцій з країнами-партнерами.

Практична реалізація вищезазначених завдань мала певну особливість, зокрема, особлива увага була направлена безпосередньо на пошук зброї, засобів висадки (штурмових драбин, абордажних гаків), спеціального обладнання суден (наявність додаткових танків з паливом, обладнання надпотужними двигунами та додатковими засобами навігації), а також встановлення фактів перебування членів екіпажу у міжнародному розшуку за піратство.

Всього під час участі в операції НАТО “Океанський щит” озаг БПДСЗ ВМС ЗС України здійснив 15 “дружніх” підходів та 4 догляди суден підозрюваних у піратській діяльності, взяв участь припиненні дій групи, що безпосередньо займалась піратською діяльністю.

Досвід виконання вищезазначених завдань вказує на те, що підрозділи озаг БПДСЗ ВМС ЗС України в умовах ведення Російською Федерацією гібридної війни проти України спроможні виконувати аналогічні завдання в Азовському морі у формі “оглядової операції”.

Початком другого етапу (2014 р. — по теперішній час) в історії частини можна вважати 30 квітня 2014 р., коли на підставі спільної директиви Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України від 30 квітня 2014 року “Про передислокацію військових частин (підрозділів), установ та організацій Збройних Сил України з тимчасово окупованої території автономної республіки Крим та міста Севастополь” загін передислоковано до міста Одеса на фонди Західної військово-морської бази. А вже 30 вересня 2014 року загону відповідно до спільної директиви Міністерства оборони України та Генерального штабу ЗС України від 14 серпня 2014 року присвоєно нове умовне найменування “військова частина А1420” [1].

Досвід проведення антитерористичної операції (далі — АТО) на території Донецької та Луганської областей у

період 2014–2015 рр. засвідчив збільшення інтенсивності розвідувально-диверсійних дій противника малими мобільними групами, що виконують завдання як на лінії зіткнення, так і в глибокому тилу відповідних угруповань сил (військ). Російська Федерація здійснює заходи щодо постійної підтримки російсько-терористичних угруповань на території Донецької та Луганської областей, шляхом поставок озброєння, матеріально-технічних засобів та інструкторського персоналу у тому числі морським шляхом. Необхідно зазначити, що в умовах ведення “гібридної війни” РФ проти України частини спеціального призначення Чорноморського флоту мають підрозділи бойових плавців, технічні засоби їх доставки, спорядження, спеціальні міни, особисту зброю, навігаційні прилади, розвідувальну і апаратуру зв’язку та призначені для розвідувально-диверсійних дій проти морських та берегових об’єктів ЗС України. Тому є необхідність запобіганню (зриву) зазначених дій противника шляхом організації протипідводно-диверсійного забезпечення [9, с. 64–68].

Незважаючи на вищевказані загрози, з січня 2015 року підрозділи

озаг БПДСЗ ВМС ЗС України залучались до ведення військової розвідки в інтересах військ морської піхоти у секторі "М". Пропозиції загону щодо покращення розвідки з морського напрямку та організації протипідводно-диверсійного забезпечення командування штабу АТО у секторі "М" не брало до уваги. Особовий склад залучався до типових завдань військової розвідки, зокрема, виявлення стану та положення противника. На одному з таких завдань не обійшлося без втрат. Так, 2 березня 2015 р. розвідувальна група загону у складі 6 осіб на автомобілі потрапила у засідку російської диверсійно-розвідувальної групи поблизу с. Піщевик Маріупольського району. У результаті бойового зіткнення загинув старший сержант Стрелюк Олександр Олександрович, а мічман Стороженко Олег В'ячеславович помер дорогою до лікарні. Ще два офіцери отримали поранення, один — важке [10; 11].

Можна констатувати, що застосування підрозділів озаг БПДСЗ ВМС ЗС України у ході антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей проводилось не за призначенням, але, незважаючи на

це, особовий склад отримав величезний бойовий досвід. Військова частина на відміну від інших призначена для пошуку та знищення підводно-диверсійних сил і засобів противника на акваторіях пунктів базування та на ближніх підходах до них самостійно або у взаємодії з іншими силами. Тому залучення особового складу озаг БПДСЗ ВМС ЗС України до ведення військової розвідки не доцільно. Враховуючи специфіку підготовки та застосування, озаг БПДСЗ ВМС ЗС України має бути головною складовою протипідводно-диверсійного забезпечення.

На думку автора, важливим проблемним питанням розвитку загону на даному етапі є комплектування підрозділів особовим складом, який не має досвіду проходження служби у частинах спеціального призначення, а також спеціальної підготовки, зокрема водолазної. Неврахування зазначених чинників може призвести до втрати специфіки підготовки та застосування озаг БПДСЗ ВМС ЗС України.

Таким чином, вищезазначене дало підстави автору запропонувати два основні історичні періоди розвитку окремого загону боротьби з підвод-

ними диверсійними силами та засобами ВМС ЗС України:

- 2001–2014 рр. — створення та розвиток окремого загону боротьби з підводно-диверсійними силами та засобами (військова частина А0702 м. Севастополь);

- 2014 р. — по теперішній час — створення та розвиток окремого за-

гону боротьби з підводно-диверсійними силами та засобами (військова частина А1420 м. Одеса).

Кожен з означених історичних періодів мав свої специфічні особливості, які необхідно враховувати під час реформування та розвитку національних Військово-Морських Сил.

Список використаних джерел і літератури

1. 801 окремий загін боротьби з підводними диверсійними силами та засобами. URL: <https://mil.in.ua/pdsz/amp/> (дата звернення: 03.03.2019).

2. Тренування військових водолазів. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/video/trenuvannya-viyskovih-vodolaziv/> (дата звернення: 09.03.2019).

3. Морские учения “Си бриз-2002» пройдут в Средиземном море. URL: <http://mynews-in.net/news/society/2002/.../80247.html> (дата звернення: 23.03.2012).

4. Військовослужбовці ВМС України візьмуть участь у багатонаціональному навчанні “Кооператив Партнер-2003”. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art...> (дата звернення: 23.03.2012).

5. На Одещині задул “Си бриз” URL: <http://d13632.t24.tavrida.net.ua/article.php?id=1145> (дата звернення: 23.03.2012).

6. Шталтовний О. “Флот України”, фрегат “Гетьман Сагайдачний” чергує у Середземному морі. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art...> (дата звернення: 23.03.2012).

7. Задачин К. ВМС України у боротьбі з тероризмом, незаконним перевезенням вантажів та незаконною міграцією. С.29-31. Оцінки стратегічного середовища. Військово-Морські Сили Збройних Сил України. 2018. Збірник тез доповідей. — Одеса: ВМС ЗС України. 2018. — 185 с.

8. За спогадами колишнього командира 801 озаг БПДСЗ капітана 2 рангу Савінова О. О.

9. Фролов С., Смагулов М. Морські диверсійно-розвідувальні сили і засоби Чорноморського флоту Російської Федерації. С.64-68. Морська стратегія держави. Розвиток та реалізація морського потенціалу України: матеріали міжнародного наукового форуму, 24-25 травня 2016 року. — К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2016. — 216 с.

10. Шара А. Врятувати рядового «ластоногого». URL: <https://tyzhden.ua/Society/157737> (дата звернення: 09.03.2019).

11. Книга пам'яті полеглих за Україну. 801-й окремий загін боротьби з підводними диверсійними силами та засобами. URL: <http://memorybook.org.ua/21/storozhenko.htm>, <http://memorybook.org.ua/21/streluk.htm> (дата звернення: 03.03.2019)

References

1. 801 okremyy zahin borot' by z pidvodnymy dyversiynymy sylamy ta zasobamy. URL: <https://mil.in.ua/pdsz/amp/> (data zvernennya: 03.03.2019).

2. Trenuvannya viys' kovykh vodolaziv. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/video/trenuvannya-viyskovih-vodolaziv/> (data zvernennya: 09.03.2019).

3. Morskye uchenyya “Sy bryz-2002» proyduť v Sredyzemnom more. URL: <http://mynews-in.net/news/society/2002/.../80247.html> (data zvernennya: 23.03.2012).

4. Viys' kovosluzhbovtsi VMS Ukrayiny viz' mut' uchast' u bahatonatsional' nomu navchanni “Kooperatyv Partner-2003”. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art...> (data zvernennya: 23.03.2012).

5. Na Odesshchynе zadul “Sy bryz” URL: <http://d13632.t24.tavrida.net.ua/article.php?id=1145> (data zvernennya: 23.03.2012).

6. Shtaltovnyy O. “Flot Ukrayiny”, frehat “Het' man Sahaydachnyy” chershuye u Seredzemnomu mori. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art...>

(data zvernennya: 23.03.2012).

7. Zadachyn K. VMS Ukrayiny u borot' bi z teroryzmom, nezakonnym perevezen-nyam vantazhiv ta nezakonnoyu mihratsiyeyu. S.29-31. Otsinky stratehichnoho seredovyshcha. Viys' kovo-Mors' ki Syly Zbroynykh Syl Ukrayiny. 2018. Zbirnyk tez dopovidey. — Odesa: VMS ZS Ukrayiny. 2018. — 185 s.

8. Za spohadamy kolyshn' oho komandyrta 801 ozah BPDSZ kapitana 2 ranhu Savinova O.O.

9. Frolov S., Smahulov M. Mors' ki dyversiyno-rozviduval' ni syly i zasoby Chornomors' koho flotu Rosiys' koyi Federatsiyi. S.64-68. Mors' ka stratehiya derzhavy. Rozvytok ta realizatsiya mors' koho potentsialu Ukrayiny: materialy mizhnarodnoho naukovofo forumu, 24-25 travnya 2016 roku. — K.: NUOU im. Ivana Chernyakhovs' koho, 2016. — 216 s.

10. Shara A. Vryatuvaty ryadovoho «lastonohoho». URL: <https://tyzhden.ua/Society/157737> (data zvernennya: 09.03.2019).

11. Knyha pam" yati polehlykh za Ukrayinu. 801-y okremyy zahin borot' by z pidvodnymy dyversiynymy sylamy ta zasobamy. URL: <http://memorybook.org.ua/21/storozhenko.htm>, <http://memorybook.org.ua/21/streluk.htm> (data zvernennya: 03.03.2019)

*Frolov S.M., Candidate Of Historical Sciences,
Chief of the Research Laboratory of the
Department of the Navy of Ivan Cherniakhovskiy
National Defence University of Ukraine (Kyiv)*

**CREATION AND DEVELOPMENT OF THE SPECIAL UNIT IN THE
UKRAINIAN NAVAL FORCES FOR COMBAT AGAINST UNDERWATER
SABOTAGE FORCES (2001–2018)**

In the context of the operation of the Joint Forces in the Donetsk and Luhansk regions, one of the priority and urgent issues in the development of the Naval Forces of the Armed Forces of Ukraine is the development of military units to combat un-

derwater sabotage forces and means. To accomplish this task, Ukrainian has Navy separate special anty sabatage team. At the same time, there are problematic issues regarding the development, preparation of the team in the current environment. Therefore, the purpose of the article is to study the national experience of the creation and development of the such military unit in order to establish its main stages, identify the lessons learned at the stages each of them, and provide suggestions for their solution.

Formation and development of separate special anty sabatage team of the Ukrainian Navy are considered, as well as positive and negative aspects of this process. The main stages of the team establishment and development, the problematic issues and ways of their solution are determined.

Based on the experience of conducting the anti-terrorist operation in Donetsk and Luhansk regions, proposals on the application of the team in modern conditions have been submitted.

The historical experience of the formation and development of the separate special anty sabatage team and the Ukrainian Navy will help to avoid shortcomings and miscalculations in reforming the relevant units of the fleet.

Keywords: *separate special anty sabatage team of the Navy of the Armed Forces of Ukraine, stages of creation and development, subordination, main tasks, anti-piracy operation, anti-terrorist operation, Operation United forces, problem issues, military intelligence, counter-intelligence - sabotage support.*